

Rytų kaimynystės atspindžiai

Dvisavaitinė informacinė svarbiausių Rytinės kaimynystės įvykių apžvalga

Nr. 1 (1) // 2009 08 17-09 02

EESC

Rytų Europos studijų centras

D. Medvedevo ir A. Lukašenkos susitikimas: naujas derybų etapas, tačiau jokio proveržio

Rugpjūčio 27 d. Sočyje įvykęs Rusijos prezidento D. Medvedevo ir A. Lukašenkos susitikimas baigėsi be konkrečių rezultatų. Apžvalgininkai jau spėjo paskelbti, jog abiejų šalių prezidentai nutarė jautriausių dvišalių santykių klausimų sprendimą nukelti į netolimą ateitį. Planuojama, jog iki šių metų pabaigos turėtų įvykti dar bent trys jų susitikimai: rugsėjo 29 d. Kolektyvinio saugumo sutarties organizacijos (KSSO) greitojo reagavimo pajėgų mokymuose Baltarusijoje, lapkričio 27 d. vykstančiame šalių, priklausančių Eurazijos ekonominei bendrijai, susitikime Minske ir gruodžio pradžioje vykstančiame Sąjunginės Rusijos ir Baltarusijos valstybės tarybos posėdyje. Prognozuotina, jog būtent šis gruodžio mėnesį vykstantis susitikimas gali tapti „lūžiniu“ tašku šio sezono Rusijos ir Baltarusijos santykiuose. Jau ir prieš ką tik pasibaigusį vadovų pasitarimą, analitikai ir apžvalgininkai į „krepšelius“ dėliojo klausimus, kuriuos viena ar kita pusė siekia išspręsti. Akivaizdu, jog Baltarusijos derybinės pozicijos yra daug silpnesnės. Baltarusiškos pieno produkcijos patekimo į Rusijos rinką ribojimas (Baltarusijos ekspertai šias Maskvos sankcijas sieja su jos siekiu perimti šioje ūkio šakoje veikiančias Baltarusijos valstybines įmones), Rusijos kredito Baltarusijos ekonomikos funkcionavimui suteikimo klausimas, susitarimas dėl schemų, pagal kurias Baltarusija galėtų apmokėti įsiskolinimus už Rusijos tiekiamas dujas - problemos, kurių sprendimas yra gyvybiškai svarbus Minskui. Reikėtų pastebėti, jog dėl ekonominio šių problemų pobūdžio artėjant žiemos sezonui Minsko "derybinė galia" dar labiau silpnės. Tuo tarpu Baltarusija turi tik dvi politines "kortas": galimybę oficialiai pripažinti Pietų Osetijos ir Abchazijos nepriklausomybę bei priimti sprendimą įsitraukti į KSSO greitojo reagavimo pajėgų kūrimą (Rusijos užsienio ir saugumo politikos architektūroje KSSO šiuo metu atlieka savotiško „garvežio“, galinčio išjudinti integracinius procesus NVS erdvėje, funkcijas). Nei viena iš šių „kortų“ rugpjūčio 27 d. susitikime ištraukta nebuvo. Galima prognozuoti, jog A. Lukašenka, jausdamas, kad jo pozicijos artėjant žiemai santykiuose su Rusija silpnėja, gali ieškoti vis naujų politinių „kortų“, kurios stiprintų jo derybinę galią. Vienintelis realiai apsvarstytas klausimas ką tik įvykusiame susitikime - naujos branduolinės jėgainės Baltarusijoje statybos planai. Tačiau ir čia nesutariama dėl projekto finansavimo schemos. Atsižvelgiant į strateginį Rusijos svertų Baltarusijos atžvilgiu pobūdį, galima prognozuoti, kad šį rudenį dvišaliuose šių šalių santykiuose gali įvykti sisteminių pokyčių. Esminis klausimas šiuo atveju, ar Rusija nuspręs skverbtis į Baltarusijos politinės transformacijos erdvę (tarkime, sprendimas stiprinti abiejų valstybių integraciją nepalankiomis A. Lukašenkai sąlygomis), ar A. Lukašenka atsipirks Rusijos kapitalo įsileidimu į strateginius šalies ūkio sektorius. Susidarius pato situacijai, dujų tiekimo Baltarusijai sutrikimai turėtų būti labai realus scenarijus. Tai neišvengiamai komplikuoūtų ir Lietuvos energetinio saugumo situaciją.

● Kommersant.ru, Eurasianhome.org

Ar Ukraina prisijungs prie bendrosios ES dujų rinkos jau 2010 metais?

Rugpjūčio 27 d. Ukrainos prezidentas V. Juščenka pavišino įsakymą dėl Ukrainos dujų rinkos reglamentavimo suderinimo su ES nuostatomis. Šis nutarimas yra pirmasis žingsnis gegužės 23 dieną priimtos Ukrainos ir Europos Komisijos bendros deklaracijos dėl eventualaus Ukrainos prisijungimo prie ES energetikos rinkos link. Šiuo nutarimu Ukrainos prezidentas įpareigojo Ukrainos vyriausybę iki 2010 metų parengti dujų sektoriaus liberalizavimo projektus ir pateikti juos Ukrainos Aukščiausieji Rada. Tokiu būdu jau 2010 metais trečiosioms šalims turėtų būti suteikta teisė naudotis Ukrainos dujų tranzito sistema bei dujų saugyklomis, o tai iš esmės reikštų Ukrainos prisijungimą prie ES energetinių išteklių rinkos. Šiuo metu Ukrainos Naftogaz minėtais tinklais naudojasi tik vidaus poreikiams tenkinti bei dujų tranzitui iš Rusijos. Ukrainos ir Rusijos ekspertų nuomone, šis nutarimas turėtų būti suprastas kaip signalas Briuseliui, kad Ukraina rimtai sieks gauti bent dalį iš 1,7 mlrd. USD Europos finansinių institucijų pažadėtų kreditų sumos. Analitikai akcentuoja, kad tokie Ukrainos veiksmai neišvengiamai sukels neigiamą Rusijos reakciją, o tai gali turėti neigiamų pasekmių tiek Ukrainai, tiek ES: gegužės 23 dienos deklaracija dėl galimo Ukrainos įsitraukimo į ES energijos rinką tuomet sukėlė atkaklų Rusijos premjero V. Putino pasipriešinimą, kuris tuomet pažymėjo, kad Ukrainai prisijungus prie ES energetinių išteklių rinkos, Rusijos vyriausybė gali peržiūrėti ES investuotojų veiklos Rusijoje sąlygas. Rusijai ypač nepalanku tai, kad minėtasis Ukrainos prezidento įsakymas suteikia juridinį pagrindą peržiūrėti esamus Rusijos-Ukrainos susitarimus dėl dujų tranzito: *pirma*, Ukrainos Naftogaz galėtų atnaujinti 2006 m. nutrauktą ukrainietiško dujų eksportą, kuris buvo apribotas Maskvos-Kijevo susitarimu, *antra*, Ukrainos dujų rinkos reguliavimo pokyčiai gali suteikti pagrindo iš naujo svarstyti Ukrainos įsipareigojimus dėl 120 mln. kubinių metrų Rusijos dujų per metus tranzito Ukrainos dujotiekiais. Ekspertai prognozuoja, kad bent jau artimiausiais mėnesiais Ukrainos dujų rinkos liberalizavimas įgyvendintas nebus, kadangi pirmiausia būtina parengti ir parlamente patvirtinti įstatymo projektus dėl įstatyminės bazės pakeitimų. Faktas, jog prezidento nutarimas nenumato reikalavimo užbaigti įstatyminės bazės keitimą iki 2010 m. pradžioje įvyksiančių prezidento rinkimų Ukrainoje, rodo, jog dujų sektoriaus reformos įgyvendinimas išlieka priklausomas nuo politinių pokyčių Ukrainoje ir vidinės politinės dinamikos. Kita vertus, analitikai akcentuoja, kad Ukrainos politiniam elitui turėtų būti akivaizdu, jog L. Kučmos Ukrainos vizija, kurios ekonominis pagrindas buvo energetinių išteklių tranzitas, nepasiteisino. Todėl nepriklausomai nuo būsimųjų rinkimų rezultatų ir Rusijos priešinosi, tokia reforma Ukrainoje tėra laiko klausimas.

● *Kommersant.ru, RIA Novosti*

Moldova: naujas parlamento pirmininkas ir negalutinė opozicijos pergalė

Rugpjūčio 28 d. Moldovos parlamentas patvirtino naujojo parlamento pirmininko kandidatūrą, kuriuo buvo išrinktas Mihai Gimpu – Moldovos liberalų partijos lyderis, tradiciškai pasisakantis prieš Rusijos įtakos Moldovos atžvilgiu stiprėjimą. Šios kandidatūros patvirtinimas žymi nuo 2001 m. Moldovos parlamente daugumą turėjusios komunistų partijos įtakos silpnėjimą ir rodo stiprėjančias pro-europinio opozicijos aljanso pozicijas. Tačiau analitikai neskuba kalbėti apie politinio nestabilumo Moldovoje pabaigą. Nei Moldovos komunistų partija, nei opozicinių jėgų aljansas parlamente neturi pakankamai balsų išrinkti prezidentą (opozicijos aljansas turi 53 iš 101 parlamento mandatų, to pakako parlamento pirmininko posto kontrolės užsitikrinimui, o taip pat pakaktų naujai vyriausybei suformuoti, tačiau naujam prezidentui išrinkti reikalingas 61 balsas),

todėl derybos tarp opozicinių ir komunistų partijų iš esmės neišvengiamos. Moldovos prezidentas V. Voroninas buvo išreiškęs norą tokias derybas vykdyti, siekiant užbaigti nuo parlamento rinkimų, įvykusių š.m. balandį, besitęsiantį politinio nestabilumo laikotarpį. Visgi po susitikimo su Rusijos prezidentu D. Medvedevu V. Voroninas pakeitė savo nuomonę. Ekspertų manymu, šiuo metu galimos dvi išeitys iš naujo politinio akligatvio: komunistų partijos susitarimas dėl prezidento kandidato su buvusiu komunistu Marianu Lupu (Moldovos demokratų partijos lyderiu) arba dar vieni pakartotiniai rinkimai. Vis dėlto reikia atsižvelgti į tai, kad išankstiniai parlamento rinkimai konstituciškai gali būti skelbiami tik dukart per metus, todėl artimiausias terminas, kuomet galima tikėtis panašių veiksmų, yra 2010 m. balandžio mėnuo.

● RIA Novosti, RFE/RL, Eurasianhome.org

Pietų Osetija ir Abchazija praėjus metams po „penkių dienų karo“: energetinė-socialinė-prekybinė Gruzijos-Rusijos konkurencija tik įtvirtina status quo

Rusijai stiprinant Pietų Osetijos ir Abchazijos ekonominę bei politinę priklausomybę, Gruzijos ir Rusijos konkurencija dėl dominavimo separatistiniuose vienetuose persikelia į naują lygmenį, o tai, anot ekspertų, leidžia manyti, kad naujo karinio konflikto veikiausiai nebus, tačiau taip pat nebus ir sprendimo. Rugsėjo 16 d. Gruzijos pakrantės apsaugos patruliai sulaikė Turkijos tanklaivį, gabenusį kūrą Abchazijai. Savotišku atsaku šiam poelgiui tapo rugsėjo 26 d. oficialiai atidarytas „Gazprom“ finansuotas dujotiekis, tiekiantis Pietų Osetijai dujas Gruzijos teritoriją aplenkiančiu maršrutu (siekiant užtikrinti, kad Gruzija neturės galimybės nutraukti dujų tiekimo, kaip tai atsitiko praėjusiais metais po Gruzijos-Rusijos karinio konflikto). Rusija jau yra pasiryžusi „stiprinti Abchazijos ir Pietų Osetijos techninę gynybos bazę bei užtikrinti sienų apsaugą“. Maskva savo karinių bazių separatistiniuose regionų teritorijoje steigimui planuoja skirti per 450 mln. USD. Taip pat Rusijos federacijos lėšomis dengiamos Abchazijos ir Pietų Osetijos socialinės išmokos ir pan. Pastarųjų keleto savaitių įvykiai Rusijos-Abchazijos ir Pietų Osetijos bei Gruzijos santykiuose (naujo dujotiekio, užtikrinančio autonomišką dujų tiekimą Pietų Osetijai atidarymas, Rusijos pareiškimai dėl paramos atsiskyrusiems teritoriniams dariniams), analitikų manymu rodo, jog: *pirma*, prekybos srautų, energetinių išteklių tiekimo ar kitomis formomis konkurencija tarp Rusijos ir Gruzijos dėl šių teritorijų išliks, tačiau jų grįžimas į Gruzijos kontrolę yra itin menkai tikėtinas tiek dėl tiesioginių „penkių dienų karo“ pasekmių separatistiniams regionams, tiek dėl Gruzijos aktyvumo siekiant minimizuoti šių teritorijų kontaktus su išore – toks Gruzijos elgesys tik dar labiau kreipia separatistinius teritorinius vienetus Rusijos link. Kita vertus, kokie nors pokyčiai (platesnis tarptautinis nepripažintų vienetų pripažinimas ar Pietų Osetijos inkorporavimas į Rusijos federacijos sudėtį) taip pat nėra realūs. Analitikai prognozuoja, kad dabar susiklosčiusi situacija Abchazijoje ir Pietų Osetijoje gali virsti Kipro ar Taivanio problemų analogu. Analitikai pastebi, kad miglotas separatistinių vienetų teisinis statusas naudingas Rusijai: kol Gruzija itin jautriai reaguoja į trečiųjų šalių ryšių palaikymą su separatistinėmis valstybėmis, Rusija – vienintelė Europoje jų nepriklausomybę oficialiai pripažįstanti valstybė – išlieka monopoliste, galinčia plėtoti jų *de facto* integraciją į Rusijos federacijos sudėtį bei konsoliduoti savo įtaką tiek separatistinių vienetų, tiek – netiesiogiai – Gruzijos atžvilgiu. Tuo tarpu Gruzijai reikėtų persvarstyti savo konfrontacinę ir „kietosiomis“ spaudimo priemonėmis grįstą Pietų Osetijos ir Abchazijos reintegracijos strategiją ir palaipsniui pereiti prie „minkštesnių“ priemonių įgyvendinimo, pirmiausia, savo kaip socioekonominio „magneto“, ilgainiui galinčio pritraukti šiuos regionus, savybių stiprinimo.

● Kommersant.ru, RIA Novosti, The Moscow Times, RFE/RL

Nepriklausomų Valstybių Sandraugos žlugimą ar atgimimą nulems ne Gruzija, o Ukraina

Rugpjūčio 18 d. Gruzija oficialiai pasitraukė iš posovietinės valstybes jungiančios Nepriklausomų Valstybių Sandraugos (pasitraukus Gruzijai, NVS šiuo metu priklauso Rusija, Baltarusija, Kazachstanas, Kirgizija, Azerbaidžanas, Armėnija, Moldova, Tadžikistanas, Uzbekistanas, Ukraina, kaip viena steigėjų ir Turkmėnistanas, turintis asocijuotos narystės statusą). Norą pasitraukti iš NVS Gruzija pareiškė iškart po 2008 m. rugpjūčio karinio konflikto su Rusija, tačiau pagal NVS įstatus formaliai pasitraukimas galėjo būti baigtas tik parėjus 12 mėnesių. Kita vertus, Rytų Europos ir Vidurio Azijos ekspertai akcentuoja, kad Gruzijos pasitraukimas netaps lemiamu įvykiu tolimesnei NVS raidai. Ekspertai pažymi, kad tam tikrų pokyčių visgi galima laukti, kadangi pastaruoju metu Rusijos elitas NVS vis stipriau projektuoja jau ne kaip organizaciją, palengvinusią SSRS subyrėjimo pasekmes ar bendrą politinių diskusijų forumą, o kaip galimą platformą artimosios kaimynystės reintegracijai. Be Ukrainos tokia reintegracija nebūtų įmanoma, todėl tik dalyvaujant Ukrainai NVS gali tapti patraukliu politinės ir ekonominės integracijos centru. Kitaip tariant, 2010 m. pradžioje Ukrainoje vyksiantys prezidento rinkimai NVS gyvavimui bus kur kas reikšmingesni už Gruzijos pasitraukimą. Analitikai taip pat akcentuoja, kad naujajai Ukrainos vadovybei pasirinkti balansavimo tarp NVS ir ES strategiją bus sunkiau, nei 1990-aisiais, kai Rusijos ambicijos NVS regione buvo mažesnės.

● *RIA Novosti, Eurasianhome.org*